

Basic pedagogical approaches and their assessment system

Kamola TURSUNBAYEVA¹

Andijan State Pedagogical Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2024

Received in revised form

15 September 2024

Accepted 25 September 2024

Available online

15 October 2024

Keywords:

pedagogical approach,
assessment system,
formative assessment,
summative assessment,
normative assessment,
self-assessment,
criteria-based assessment,
collaborative assessment.

ABSTRACT

This article explores the content of the pedagogical approach. In addition, the main pedagogical approaches and their core principles will be highlighted. The structural framework of the evaluation system is also presented.

2181-1415/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol5-iss9/S-pp65-69>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Asosiy pedagogik yondashuvlar va ularning baholash tizimi

Kalit so'zlar:

pedagogik yondashuv,
baholash tizimi,
formativ baholash,
summativ baholash,
normativ baholash,
o'z-o'zini baholash,
kriteriyalarga asoslangan
baholash,
hamkorlikda baholash.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada pedagogik yondashuvning mazmuni ochib beriladi. Shu bilan birgalikda, asosiy pedagogik yondashuvlar nima ekanligi, ularning mohiyati yoritilib o'tiladi. Baholash tizimining strukturaviy tuzilishi keltiriladi.

¹ Doctoral student, Andijan State Pedagogical Institute. Email: kamola.tursunboyeva@mail.ru

Основные педагогические подходы и система их оценки

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

педагогический подход,
система оценивания,
формативное оценивание,
суммативное оценивание,
нормативное оценивание,
самооценивание,
критериальное
оценивание,
совместное оценивание.

В данной статье раскрывается содержание педагогического подхода. Кроме того, будут рассмотрены основные педагогические подходы и их сущность. Также представлена структура системы оценивания.

KIRISH

XXI asr texnika va texnologiyalar, ilm-ma'rifat rivojlangan asr. Kundan kunga yangidan yangi ixtirolar qilinmoqda. Bunday ixtirolar asosi albatta ilm-ma'rifatga borib taqaladi. Shu asosda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 5847-sonli farmoniga asosan "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" ni tasdiqlash to'g'risida farmonida oliy ta'lim, xususan texnologik ta'lim sohasida quyidagi ishlar rejalashtirilgan. Oliy ta'lim bilan qamrovni kengaytirish, oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirish nomli 1-bo'limida oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlashning maqsadli parametrlarini investitsiya dasturlari, hududiy va tarmoq dasturlari, vasiylik kengashlari talablari, jahon miqyosidagi texnologik o'zgarishlarni inobatga olgan holda shakllantirish, ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklarini optimallashtirish, bunda STEAM yo'nalishlarini (aniq fanlar, texnologiya, injiniring, ijodiy san'at va matematika) rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish belgilangan.

Asosiy qism. Pedagogik atamalar lug'atida pedagogik yondashuvga quyidagicha ta'rif berilgan:

Pedagogik yondashuv – bu ta'lim muassasasi rahbari yoki o'qituvchining pedagogik faoliyatini o'zaro muayyan, uyg'un g'oyalar, tushuncha va usullardan foydalanishiga yo'llovchi metodologik yo'nalish.

Sheriboyeva O'g'ilxon o'zining "Maktabgacha ta'limdagi pedagogik yondashuvlar" nomli maqolasida "pedagogik yondashuv" tushunchasini ochib bergan. Xususan, "Pedagogik yondashuvlar ma'lum bir ijtimoiy va moddiy kontekstda bilim, kompetentsiya, munosabat va moyillikni egallash uchun o'qitish va imkoniyatlar yaratishga yordam beradigan ko'rsatmalar, texnika va texnikalar to'plami bilan bog'liq. O'qituvchilar tomonidan qo'llanadigan pedagogik yondashuvlar birinchi navbatda talabalarga tegishli. Ular bilimlarni uzatishlari kerak talabalar esa bilim olishlari kerak. Talabalarning bilim olishiga ko'maklashish uchun o'qituvchilar uchun samarali o'quv uslubiy qo'llanmalarni joriy etish juda muhimdir. Bularga kitoblar, vizual effektlar, texnologiyalar, rasmlar, kartalar va boshqalar kiradi".

Pedagogik yondashuvlarning evolutsiya, o'qitish va ta'lim jarayonlarini samarali baholash uchun muhimdir. Bu jarayonda quyidagi asosiy yondashuvlarni ko'rib chiqish mumkin(1-jadvalga qarang):

1-jadval

Asosiy pedagogik yondashuvlar.

№	Asosiy pedagogik yondashuvlar	Ta'rif
1	Formativ baholash	O'quvchilarning o'qish jarayonidagi yutuqlari va qiyinchiliklarini aniqlash uchun foydalaniladi. Bu baholash turli xil testlar, vazifalar va tahlil qilish metodlari yordamida amalga oshiriladi.
2	Summativ baholash	O'qish jarayonining yakunida o'quvchilarning umumiy bilim va ko'nikmalarini baholash uchun ishlatiladi. Ko'pincha imtihonlar va yakuniy testlar shu turga kiradi.
3	Normativ baholash	O'quvchilarning yutuqlarini kengroq guruhlar yoki standartlar bilan solishtirish orqali amalga oshiriladi.
4	Kriteriyalarga asoslangan baholash	O'quvchilarning ma'lum belgilangan standartlar yoki mezonlarga mos kelishini tekshiradi.
5	Self-baholash	O'quvchilarning o'z-o'zini baholash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, ular o'z yutuqlari va qiyinchiliklarini aniqlashga yordam beradi.
6	Hamkorlikda baholash	O'quvchilar, o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasidagi baholash jarayonini o'z ichiga oladi, bu ta'lim jarayonini yaxshilash uchun ko'p tomonlama tahlil qilish imkonini beradi.

Formativ baholash tizimi (yoki formativ baholash) — bu o'quv jarayonida talabalarni o'rganish va rivojlanishini kuzatish uchun ishlatiladigan baholash metodidir. Bu tizim asosan o'quvchilarni o'zlashtirish darajasini aniqlash va ularning bilimlarini yaxshilash uchun kerakli tavsiyalar berish maqsadida qo'llaniladi.

Formativ baholash o'qituvchi va o'quvchilarga o'qish jarayonida faol muhokama qilish, tezkor fikr bildirish va muammolarni hal qilish imkonini beradi. Bu jarayonda o'quvchilarning xatolarini va kuchli tomonlarini aniqlashga yordam beradigan testlar, uy vazifalari, muhokamalar va boshqa baholash usullari qo'llaniladi.

Summativ baholash tizimi - bu o'quv jarayonining ma'lum bir bosqichida yoki kurs oxirida talabalar tomonidan erishilgan natijalarni baholash uchun ishlatiladigan metoddir. Asosiy maqsadi o'quvchilarni ma'lum bir vaqt davomida o'zlashtirgan bilimlari va ko'nikmalarini o'lchashdir.

Marina Aleksandrovna Pinskaya o'z tadqiqoti orqali "Baholashning yangi shakllari" kitobida quyidagilarni keltirib o'tadi: Formativ baholash o'quv jarayoni nafaqat yakuniy bosqichda, balki boshlang'ich va o'rta bosqichda qanday o'tayotganiga tashxis qo'yish uchun zarur va agar ma'lumotlar qoniqarsiz bo'lib chiqsa, olingan ma'lumotlar asosida kerakli ma'lumotlarni kiritish va ta'lim faoliyati sifatini oshirish uchun o'zgartirishlar kiritish lozim. Formativ baholash butun o'quv dasturi o'rniga individual o'quv mahoratiga yoki o'quv dasturidagi ko'nikmalarga yo'naltiriladi. Ushbu baholashlar ma'lum bir maqsad sari intilishni o'lchash uchun mo'ljallanadi deb keltirgan edi.

Normativ baholash - bu talabalar yoki o'quvchilarning natijalarini, bilim va ko'nikmalarini boshqa talabalar yoki ma'lum bir standartlar bilan solishtirib baholash metodidir. Asosiy maqsadi o'quvchilarni bir-biriga nisbatan baholash va ularning o'zaro qiyosiy o'rnini aniqlashdir.

Mezonlarga asoslangan baholashning asosiy xususiyatlari:

1. Aniq mezonlar: Baholash mezonlari oldindan aniqlanadi va ochiq-oydin belgilangan bo'ladi. Bu mezonlar o'quvchilarning qanday natijalarga erishishi kerakligini va qaysi darajada muvaffaqiyatli bo'lishini belgilaydi.

2. Obyektivlik: Baholash mezonlarining aniq va aniq bo'lishi baholash jarayonini obyektiv qiladi. O'qituvchilar mezonlarga muvofiqlik asosida baholashni amalga oshiradilar, shuning uchun baholash jarayonida subyektivlik kamroq bo'ladi.

3. Jarayonni kuzatish: Mezonlarga asoslangan baholash o'quvchilarning ma'lum bir ko'nikmalar yoki bilimlar bo'yicha qanchalik muvaffaqiyatli bo'lishini ko'rsatadi. O'qituvchilar talabalarning qaysi mezonlar bo'yicha yaxshi yoki yomon bajarayotganini kuzatib borishi mumkin.

4. Tuzatish uchun imkoniyat: Mezonlarga asoslangan baholash o'quvchilarga o'z kamchiliklarini aniqlash va tuzatish uchun aniq tavsiyalar berishi mumkin. O'quvchilar baholash mezonlariga moslashish va o'zlarini yaxshilash imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Misol uchun, agar biror yozma ish yoki loyiha baholanayotgan bo'lsa, baholash kriteriyalari quyidagi bo'lishi mumkin: tushunarlik, tashkil etish, ma'lumotlarning to'liqligi, va ijodkorlik. Har bir kriteriya bo'yicha o'quvchining ishlari baholanadi va shu asosda umumiy baho tayinlanadi.

O'z-o'zini baholash - bu o'quvchilarning yoki xodimlarning o'z bilim, ko'nikma va faoliyatlarini mustaqil ravishda baholash jarayonidir. Bu metodda shaxs o'zining qanchalik muvaffaqiyatli ekanligini, o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalarni qanday baholashini va o'ziga nisbatan qanday rivojlanish kerakligini aniqlaydi.

O'z-o'zini baholash ta'lim va ish jarayonlarini yanada yaxshilashga yordam beradi va shaxsiy rivojlanish uchun zaruriy asoslarni yaratadi.

Hamkorlikda baholash - bu bir yoki bir nechta shaxslar tomonidan, masalan, o'qituvchi va o'quvchi yoki o'quvchilar o'rtasida, baholash jarayonini birgalikda amalga oshirish metodidir. Bu usulda baholash faqat individual asosda emas, balki jamoaviy yondashuv asosida ham amalga oshiriladi.

Hamkorlikda baholashning asosiy xususiyatlari:

1. Jamoaviy yondashuv: Baholash jarayoni bir yoki bir nechta shaxslar orasida amalga oshiriladi, bu orqali turli nuqtai nazarlarni hisobga olish imkoniyati yaratiladi.

2. Fikr-mulohaza va muhokama: O'quvchilar yoki xodimlar bir-birlariga feedback berishlari va baholash mezonlari haqida muhokama qilishlari mumkin. Bu o'zaro fikr almashish va yaxshilanish imkoniyatini oshiradi.

3. O'zaro baholash: O'quvchilar bir-birlarining ishlari yoki faoliyatlarini baholashlari mumkin. Bu ularning baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

4. Shaffoflikda baholash: Baholash jarayoni ochiq va tushunarli bo'ladi, chunki barcha ishtirokchilar mezonlar va baholash jarayonini birgalikda belgilaydilar va baholaydilar.

Hamkorlikda baholashning amaliy usullari:

- Hamkasblar baholashi: O'quvchilar yoki xodimlar bir-birlarining ishlarini baholaydilar va fikrlarini bildiradilar.

- Guruhi baholash: Baholash guruhlar yoki jamoalar o'rtasida amalga oshiriladi, masalan, loyiha ishlari yoki guruh muhokamalari.

- O'qituvchi va o'quvchi fikr-mulohazasi: O'qituvchilar va o'quvchilar birgalikda baholash mezonlarini muhokama qiladilar va o'zaro fikr-mulohaza beradi.

Hamkorlikda baholash o'qish jarayonini yanada interaktiv va samarali qiladi, shuningdek, o'quvchilarga o'zaro yordam berish va rivojlanish imkoniyatlarini oshiradi. Bu usul shuningdek, o'quvchilarning baholash ko'nikmalarini oshirish va ularga o'zlarini baholash jarayonida faol ishtirok etish imkoniyatini yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, bunday pedagogik yondashuvlarni qo'llash orqali pedagogik strategiyalarni yanada samarali baholash va takomillashtirish mumkin. Shuningdek, dars samarasiga ham alohida ta'sir etadi. Dars sifatli, mazmunli, natijador bo'ladi. Baholash tizimlari orqali ilm oluvchining qanday darajada mavzuni o'zlashtirayotgani aniqlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 5847-sonli farmoni.Oliy ta'lim tizimini 2030-yilga rivojlantirish konsepsiyasi.3-bob.1,4-bo'lim.8-oktyabr 2019-yil.
2. Pedagogik atamalar lug'ati.T:-2008.B.55.
3. Sheriboyeva O'.X. Научный фокус.1-noyabr.2023.B.463.
4. Marina Aleksandrovna Pinskaya. Baholashning yangi shakllari.2016